

Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Viite: VN/937/2022

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Lausunto on annettu lausuntopalvelu.fi:ssä 4.4.2022.

Esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annettua lakia väliaikaisesti. Perusopetuslakiin ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaiset säännökset opetuksen poikkeuksellisesta järjestämisestä. Esityksellä jatkettaisiin poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden voimassaoloa lukuvuoden 2022–2023 ajaksi. Esityksen mukaan opetuksen järjestäjä voisi päätöksellään siirtyä poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin. Esityksen tarkoituksena on ehkäistä koronaviruksen leviämistä, lieventää siitä koituvia haittoja sekä turvata perusopetuslain mukaisen opetuksen turvallinen järjestäminen.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Poikkeukselliset opetusjärjestelyt mahdollistava väliaikainen laki on tarpeellinen ja kannatettava sen turvatessa oikeuden opetukseen.
- Lasten mielipiteiden selvittäminen on välttämätöntä ja edellytys lapsen edun toteutumiselle. Kiireeseen vetoaminen kuulemisen toteuttamatta jättämisessä ei ole uskottavaa.
- Lapsen etu tulee määritellä tapauskohtaisesti huomioiden kunkin tapauksen erityispiirteet.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleisesti esitysluonnoksesta

Lapsiasiavaltuutettu pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. On ehdottomasti tarpeen turvata oikeus opetukseen poikkeuksellisten aikojen mahdollisesti jatkuessa. Covid-19-pandemian myötä yhteiskuntamme eriarvoistumiseen liittyvät haasteet ovat korostuneet, ja koulutus on oleellisessa roolissa turvaamassa mahdollisuuksien tasa-arvoa. Siksi koulutuksen turvaaminen myös poikkeusoloissa on ensiarvoisen tärkeää.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa vahvistetuista oikeuksista tulisi poikkeuksellisia opetusjärjestelyjä harkitessa punnita etenkin yhdenvertaisuutta (2 art.), lapsen edun ensisijaisuutta (3 art.), lapsen oikeutta parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan (24 art.) sekä lapsen oikeutta opetukseen (28 art.). Lisäksi tulee huomioida, että lapsen edun toteutuminen edellyttää lapsen mielipiteen selvittämistä (12 art.).¹

On hyvä, että esityksessä painotetaan edellisen vastaavan esityksen (HE 93/2021 vp) tavoin sitä, että lähiopetuksen hyödyt ovat yleisesti suuremmat kuin koroviruksen aiheuttama tosiasiallinen tartuntariski (s. 11).

Lasten mielipiteiden selvittäminen

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa painokkaasti lasten kuulematta jättämiseen (s. 20–21) liittyen, ettei vallitseva koronatilanne ja tarve jatkaa väliaikaisten muutosten voimassaoloa ole voinut tulla yllätyksenä. Kiireeseen vetoaminen ei ole täysin vakuuttavaa, eikä se voi olla perusteena lasten kuulematta jättämiselle. On tietysti hyvä, että lasten näkemyksiä on selvitetty syksyllä 2020, mutta on samalla selvää, että kahden poikkeuksellisen vuoden jälkeen lasten näkemykset ovat saattaneet muuttua merkittävästi. Lapsiasiavaltuutettu on todennut saman myös keväällä 2021 sivistysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa² ja viittaa tässä yhteydessä myös sivistysvaliokunnan mietintöön (SiVM 7/2021 vp– HE 93/2021 vp), jossa alleviivataan lasten ajantasaisten näkemysten selvittämisen ”*ilmeistä tarvetta*”.³

Lisäksi lapsiasiavaltuutettu painottaa, tässäkin viitaten sekä omaan aiempaan lausuntoonsa että edellä mainittuun sivistysvaliokunnan mietintöön, että on vähintään huolehdittava siitä, että ennen poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin liittyvää päätöksentekoa opetuksen järjestäjät kuulevat niitä lapsia, joita asia koskee. Esitysluonnoksen perusteluissa olisikin syytä sel-

väsanaisesti viitata perusopetuslain (628/1998) 47 a §:ään, joka velvoittaa opetuksen järjestäjää oppilaiden mielipiteiden selvittämisessä.

Etäopetuksen metodien vaikutus oppimiseen ja oppimistuloksiin

On hyvä, että esityksessä painotetaan lähiopetuksen pääsääntöisyyttä ja etäopetusjaksojen mahdollisimman lyhyttä kestoja (s. 22, 28). Lapsiasiavaltuutettu on ollut huolissaan siitä, että etäopetusikäntöiden suuret erot vaarantavat lasten yhdenvertaisuuden toteutumisen. Moninaiset metodit aiheuttavat eriarvoistumista oppimisen ja siihen saadun tuen kannalta. On täysin eri asia tehdä yksin etukäteen annettuja tehtäväpaketteja, kuin saada vuorovaikutteisuuden perustuvaa etäopetusta. Lapsiasiavaltuutettu on useaan otteeseen covid-19-pandemian aikana korostanut vuorovaikutteisen opetuksen tärkeyttä. Onkin erittäin myönteistä, että esitysluonnoksessa painotetaan reaaliaikaisen vuorovaikutuksen tärkeyttä sekä sitä, että *”sen toteuttamiseksi olisi hyvä suunnitella lukujärjestys, joka edellyttää säännöllistä vuorovaikutusta ja yhteydenpitoa oppilaisiin useita kertoja päivässä”* (s. 23).

Haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja tapauskohtainen harkinta

Lapsiasiavaltuutettu toistaa keväällä 2021 esittämänsä näkökohdat haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin liittyen⁴ ja toteaa, että koska aikeena on edelleen jatkaa mahdollisuuksia poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin myös lukuvuonna 2022–2023, olisi haavoittuvassa asemassa olevien lasten ryhmä syytä määritellä selkeämmin, sillä haavoittuvassa asemassa oleviksi määriteltyjen lasten ulkopuolelle jää merkittävä joukko lapsia, joille poikkeusjärjestelyt voivat muodostaa turvallisuusuhan ja/tai syrjäytymisvaaran.

Lapsiasiavaltuutettu toivoo, että jatkovalmistelussa harkittaisiin tapauskohtaisen arvioinnin (s. 25, 29) ulottamista myös etäopetukseen siirtymiseen. On ehdottomasti hyvä, että tiettyjen haavoittuviksi määriteltyjen ryhmien oikeus lähiopetukseen turvataan, juuri esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lapsen etu tulee kuitenkin määritellä tapauskohtaisesti huomioiden kunkin tapauksen erityispiirteet. Lapsen edun ensisijainen huomiointi edellyttää lapsiryhmien huomioimisen lisäksi lapsen yksilöllisen edun tunnistamista yksittäisissä tapauksissa, eikä yksittäisen lapsen etu välttämättä ole yhteneväinen lapsiryhmän edun kanssa.⁵ Esitysluonnoksesta olisikin syytä käydä ilmi, olisiko myös haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden mahdollista siirtyä etäopetukseen tilanteissa, joissa arvioidaan etäopetukseen siirtymisen olevan yksittäisen lapsen edun mukaista.⁶ Myös sivistysvaliokunta on pitänyt

"tärkeänä selvittää ja arvioida opetuksen järjestämisen mahdollisuuksia poikkeuksellisin aikoina siten, että oppilaiden erilaiset tilanteet voidaan ottaa huomioon".⁷

Poikkeusjärjestelyjen vaikutusten seuranta

Lapsiasiavaltuutettu pitää hallituksen esityksessä kohdassa 9 Toimeenpano ja seuranta (s. 29–31) kuvattuja tutkimus-, arviointi- ja ohjaustoimia erittäin tärkeinä. Väliaikaisiksi tarkoitettut säännökset ovat olleet voimassa erityisesti lasten aikakäsityksen kannalta jo pitkän aikaa ja toistuvasti, mikä korostaa jatkuvan vaikutusten arvioinnin merkitystä.

Jyväskylässä 4.4.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

---

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi (CRC/C/GC/12), kohdat 70 ja 74.

² Ks. Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (25.5.2021). Saatavilla: https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_siv_perusopetuslain-valiaikainen-muuttaminen.

³ Ks. Valiokunnan mietintö SiVM 7/2021 vp— HE 93/2021 vp, s. 3. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/SiVM_7+2021.pdf.

⁴ Ks. Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (25.5.2021). Saatavilla: https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_siv_perusopetuslain-valiaikainen-muuttaminen.

⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (CRC/C/GC/14), kohdat 22–24.

⁶ Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan joissain tilanteissa on perusteltua, että myös haavoittuvassa asemassa olevien ryhmään kuuluva saisi olla joustavasti etäopetuksessa, mikäli opetuksen osallistumisesta etäyhteyksien välityksellä ei ole kyseiselle oppilaalle minikäänlaista haittaa. Tämä järjestely ei ole täysin esityksen tavoitteiden mukainen, eikä lapsiasiavaltuutettu lähtökohtaisesti kannata sitä, että haavoittuvassa asemassa olevien lasten etäopetusta lisättäisiin. Voi kuitenkin olla lapsen kannalta epätarkoituksenmukaista ja raskasta, että hän mahdollisesti istuu yksin lähiopetuksessa, kun muut oppilaat ovat etäyhteyksien päässä. Lapsiasiavaltuutettu alleviivaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaista lapsen edun ensisijaisuutta sekä sen 2 artiklassa vahvistettua syrjimättömyyttä, jotka puhuvat sen puolesta, että tapauskohtaista harkintaa tehdään joustavasti.

⁷ SiVM 7/2021 vp— HE 93/2021 vp, s. 3.